

מפגש הפורום הישראלי ללימודי מוגבלות (IDSN)

המפגש נערך בסמינר הקיבוצים, בתאריך

23.12.2015

נוכחות: ענת גרינשטיין, צביה אדמון, ליאורה רופמן, עינת אברהמי, נירה מוזר, דליה זקס, פנינה שטינברג, רוני אוליבא, שירי שהם, אילת סולומון, חגית גור זיו, נילי ברויאר, דבורית גלעד, שירה ילון-חיימוביץ

הוראת לימודי מוגבלות (או : שם החלקיות)

הרצאתה של נילי ברויאר, התכנית ללימודי מוגבלות, אוניברסיטת אילינוי שבשיקגו

לימודי מוגבלות הם לא רק תוכן מסוים או גוף של ידע. הבסיס של לימודי מוגבלות הוא החשיבה הביקורתית ועם זה ארצה להתחיל. **חשיבה ביקורתית** היא לא תוכן אלא מיומנות. בהוראה של לימודי מוגבלות ששמה דגש על מיומנות החשיבה הביקורתית אין נכון או לא נכון, ואין פתרון סופי, אלא זה כל הזמן שכלול ופיתוח של המיומנות הזו כדי לזהות עוד רבדים ועוד הקשרים בתוך המציאות החברתית והתרבותית שלנו.

וכשעוברים ממוקד של ידע למוקד של מיומנות חשיבה, יש צורך להכיר בחלקיות. איך אנו משחררים את השאיפה, מקטינים את הרצון, למצוא את התשובה הנכונה ולמצוא את הפתרון האולטימטיבי? הרי במציאות אין פתרון מושלם. תמיד התשובות הן חלקיות. חשיבה ביקורתית מאפשרת צעדים שמערערים את הסדר החברתי אך לא נותנים מענה מלא.

אפשר להגדיר חשיבה ביקורתית בכל מיני אופנים. ההגדרה שאני מאמצת קושרת זאת לשיח פוליטי. חשיבה ביקורתית היא הטלת ספק בתפיסות מציאות או בהנחות מוצא שאנו לוקחים כמובנים מאליהם, אשר החברה מגדירה אותם כטבעיים, הכרחיים, רצויים וראויים, כך שכביכול אין צורך לערער עליהם. המטרה היא לזהות ולבקר מערכות של שליטה ויחסי כוח. דווקא אז יש צורך שהחשיבה הביקורתית תיכנס לתמונה ותערור סימני שאלה. כלומר, חשיבה ביקורתית איננה שעשוע אינטלקטואלי או אתגר פילוסופי, אלא יש לה חשיבות בשינוי המציאות ובקידום צדק חברתי.

כדי לפתח מיומנות חשיבה כמו חשיבה ביקורתית יש צורך בלפחות שני מרכיבים: ראשית, החשיפה לאופן הפעולה. אנו צריכים להיחשף ולהכיר דוגמאות למיומנות זו - לראות איך אנשים כבר מיישמים מיומנות זו. שנית, התרגול. האקדמיה חלשה יחסית בתרגול והוא לעיתים נשאר בשוליים. התרגול הוא קריטי לפיתוח חשיבה ביקורתית.

נקודה נוספת שרלוונטית להוראת לימודי מוגבלות היא ההבנה שלימודי מוגבלות הם שדה. לא מדובר בתחום דעת סגור וגמור, או בתיאוריה אחת מסוימת. המודל החברתי הוא לא מודל יחיד. לימודי מוגבלות לא מתחילים ומסתיימים במודל החברתי. כשדה יש בלימודי מוגבלות מגוון תיאוריות, מודלים, צורות חשיבה וכן ריבוי של טענות, לעיתים סותרות. הסתירות בתוך השדה הזה קיימות ומבהירות את המורכבות של התופעה של המוגבלות בתוך הקשרים של חברה ותרבות. היות ומדובר בשדה המכיל ריבוי של קולות, צריך להיזהר לא לקדש אף מודל או תיאוריה. פעמים רבות מציגים את המודל החברתי בחזית כאילו הוא הדבר היחיד הנכון שהסטודנטים צריכים לאמץ, להבין וליישם, כי שם לכאורה טמונה האמת הצודקת יותר. יש ערך למודל החברתי וחשוב ללמד אותו בקורסים של לימודי מוגבלות. הוא מודל ברור ומהפכני, אך צריך להיזהר לא ליצור רושם אצל הסטודנטים שזו צורת החשיבה שהם צריכים לאמץ. פחות סביר שניפול לטעות הזאת אם נתעדף מיומנויות חשיבה במקום ידע. כאשר הדגש עובר לחשיבה ביקורתית אז אנו יכולים לשחרר את המודל החברתי כאידאל או כאמת. החשיבה הביקורתית לא רוצה לקדש אף מודל כמענה היחיד. אלא תמיד להטיל ספק, במידה ויש לזה תועלת פוליטית.

בהוראה צריך כמובן לתת ידע ולקדם הבנה של המודלים, להבהיר לסטודנטים את משמעות כל אחד מהמודלים וללמד את ההבדלים ביניהם. אבל במקביל יש לאפשר ביקורת עליהם. להבין את החלקיות של כל מודל או תיאוריה.

באמצעות המצגת אני רוצה בקצרה להציג כמה מהמודלים בלימודי מוגבלות.

- **המודל האינדיבידואלי (הרפואי):** מה אתן רואות בתמונה? הנטייה שלנו היא להתמקד בשונה ובחריג. בתמונה של התאומות הנזל, המבט של הילד נמשך להביט בהן וכך גם פועל המבט החברתי. המוקד של המודל האינדיבידואלי הוא הגוף של התאומות המחוברות. כפי שרואים באיור שבשקף הבא, הגוף של התאומות עובר מדיקליזציה ומנותק מתוך כל הקשר. גוף התאומות מוצג בחלל ריק תוך כדי חשיפה של האיברים הפנימיים וספירה שלהם. זה ביטוי של התפיסה התרבותית שמנסה להבין ולהגדיר את הגוף השונה במינוחים רפואיים.
- **המודל החברתי:** איפה תשימו את המודל החברתי? איך הייתן ממחישות אותו דרך התמונה? הדגש על הילד שמביט היא צורה פשטנית לראות את המודל החברתי. אחרי כמה שנים שאני עושה שימוש בתמונה הזו בהקשר של המודלים, הבנתי כי לתת את הדגש לילד ולמבט שלו זה לא נכון. שזה עושה רדוקציה למודל החברתי. המודל החברתי הוא מרקסיסטי מעיקרו ועוסק במבנים החברתיים. אפשר להסביר את המושג של "מבנה חברתי" דרך הדימוי של משחק. כפי שבמשחק יש חוקים וכללים ויש יעדים מוכתבים מראש לגבי מי מנצח ומי מפסיד, כך גם במציאות החברתית. המודל החברתי מהבחינה הזו לא מפנה אצבע מאשימה כלפי ילד שמסתכל כי המוקד פה הוא לא אינדיבידואלים אלא מבנים חברתיים. המודל מבקש להפנות את תשומת הלב למבנה חברתי שמדיר, מפלה, ולא מאפשר לאנשים עם לקויות לקחת חלק במשחק החברתי.
- **המודל האפרמטיבי:** המודל קשור לזהות, לגאווה, לקהילת חירשים ונכים, לתרבות חירשים ונכים ולאמנכות. המודל פחות מדובר כאן בארץ אבל אני אוהבת לשלב אותו בקורסים. הוא צמח בתגובה למודל החברתי. זהו ניסיון להחזיר חזרה לשיח את הפרט עם הלכות, את הגוף ואת הזהות הנכה. המודל מציג משמעות חיובית לנכות ולשונות ובוחן את האפשרות לצאת מתוך הנכות ולא נגד הנכות.
- **סטיגמה:** התיאוריה הזו עוסקת במפגש היומיומי ובאופן בו מבנים חברתיים באים לידי ביטוי ביחסים בין בני אדם. הסטיגמה היא ההפחתה של האדם השני מאדם למשהו נחות יותר.

אלה הם לא כל המודלים או התיאוריות שקיימים בשדה ויש גם אחרים, ביניהם מודל קבוצת המיעוט ותיאוריות פמיניסטיות. מה שאני בסופו של דבר רוצה לומר הוא שבהוראה לא נכון להציג רק מודל אחד וצריך להבין שכבר היום יש מגוון של תיאוריות. הריבוי הזה מאפשר לנו יותר כלים וגם מעודד אותנו לחשיבה ביקורתית.

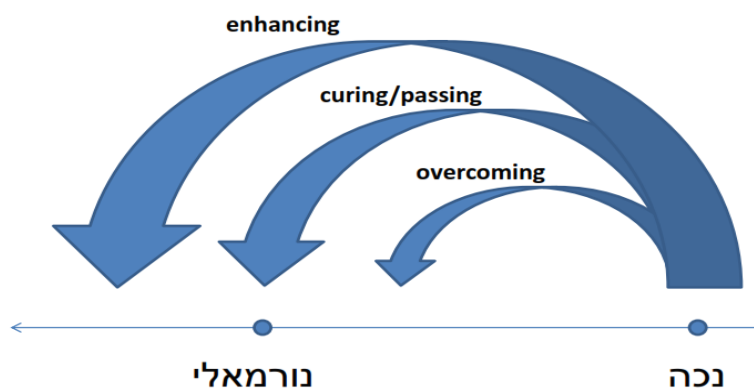
דיברתי קודם על חשיבות החשיפה לדוגמאות של חשיבה ביקורתית. אז אציג במהירות שתי דוגמאות עכשוויות. דוגמא ראשונה היא התופעה שאני מכנה אותה "דוגמנכים". היום יש תופעה של דוגמנים נכים שמשתלבים בתצוגות אופנה או מצטלמים לקמפינים של אופנה. הנטייה שלנו היא לאהוב את המגמה הזו, לראות בזה משהו מתקדם, צעד חיובי ונכון לעבר קבלה של נכים.

דוגמא שנייה היא המגמה של enhancement, שמשמעה שיפור יכולות אנושיות באמצעות טכנולוגיה חדשנית. היום מדברים על אבולוציה של האנושות דרך הטכנולוגיה ועולה הטענה כי אנו בפתחו של עידן חדש בו לא תהיה יותר מוגבלות. הטענה היא שאנשים יהפכו להיות סייבורגים, ולכל מוגבלות יהיה פתרון טכנולוגי. באמצעות ההתקדמות הביו-טכנולוגית האדם המוגבל לא רק ישוקם ויהפוך להיות שווה לאחרים, אלא יהיה מפותח ומתקדם יותר מאחרים. אנשים עם מוגבלות הם בחזית של התופעה כי הם הראשונים שעליהם מנסים את הטכנולוגיה החדשנית. במצגת יש קישור לטריילר של הסרט FIXED, אשר דן בנושא בצורה יותר מורכבת ומציג גישות שונות של בעד ונגד. גם בדוגמא הזו הנטייה שלנו היא לראות בזה מגמה חיובית. לכאורה, זה דבר נהדר שאפשר יהיה להיפטר מהמוגבלות.

על פניו שתי המגמות – של דוגמנכים ושל enhancement – נראות חיוביות ומתקדמות. אבל לימודי מוגבלות מאפשרים לנו להסתכל עליהן בצורה ביקורתית ולזהות את הבעייתיות שבהן.

בשקף אני מציגה חלק ממודל שפיתחתי, דרכו אוכל להסביר את הבעייתיות. החברה שלנו מבחינה בין נכה לנורמאלי ומדרגת אותם. אם נציב אותם על ציר אז 'הנכה' ממוקם בעמדה נחותה יותר, בעוד 'הנורמאלי' בעמדה מתקדמת יותר. וכך מבחינת החברה יש שלושה פתרונות מועדפים לטיפול ול'תיקון' הנכה.

1. פיתרון ראשון הוא תיקון חלקי בו הנכה הופך לכמעט נורמאלי. זהו "נכה-העל", כפי שמכנה זאת עמית קמה, הנכה שמתגבר על נכותו ועל אף הנכות מציג יכולות שלא מצופים ממנו. ובכל זאת, הנכה עדיין לא מצליח להיפטר משונותו והיא נותרת בעיניה. זהו המקרה של הדוגמנכים, שמבחינת תעשיית האופנה 'אפילו' שהם נראים שונה מצליחים להתקבל כאסתטיים. כלומר, הנכות עצמה לא מקבלת ערך חיובי, היא נותרת בנחיתותה והשאיפה נותרת להתקרב לנורמאליות.
2. פתרון שני הוא תיקון מלא בו הנכה הופך לנורמאלי. המטרה היא להירפא ולהצליח להשתקם לגמרי. הדגמה טובה לפיתרון הזה הוא הסרטון שחגית שלחה על הגישה של AV. החירשות בכתבה נתפסת כטרגדיה וכבעיה הדורשת פיתרון. באמצעות שתל כוכליארי ושיטת לימוד אוראלית קיצונית, מושג כביכול תיקון של החירשות ונטען שהילדים הופכים לשומעים.
3. פתרון שלישי הוא תיקון משופר בו הנכה הופך להיות יותר טוב מנורמאלי. הדוגמה של הסייבורג, שהזכרה לעיל, ממחישה את הפיתרון הזה. זוהי גרסה משופרת ומשודרגת של הנורמאליות הקיימת מתוך שאיפה שזו תיהפך להיות הנורמה בעתיד.



שלושת הפתרונות האלה פועלים תחת 'עריצות הנורמאליות', או כפי שקורא לזה מקרואר "Compulsory Able-Bodiedness" (McRuer, 2006), לכשהנחת המוצא היא שנכות היא בעיה שיש לתקן והתיקון צריך להיות לכיוון מסויים – הנורמאליות ומעבר לה. המקרים האלה הם חלק מדיכוי ומאי קבלה של נכות. כך שמעמדה ביקורתית, אלה הם לא פתרונות מוצלחים וראויים פוליטית.

אני אסיים בחשיבה יצירתית. חשיבה ביקורתית היא קריטית וחשובה. אבל יש משהו שהוא מתסכל בחשיבה הביקורתית – זה שאין פתרון, קשה להגיד כל הזמן מה לא... הכול לא טוב, מה בכל זאת עושים? לכן מיומנות נוספת שמשמעותית בעיניי בהוראה של לימודי מוגבלות היא **החשיבה היצירתית**. קורסים בלימודי מוגבלות יכולים להוות חלל שלא דווקא מפתחים בו פתרונות ישימים לדילמות שעולות, אלא מאפשרים בו לחשוב ולדמיין מציאות אחרת, גם אם כרגע לא ניתן ליישמה. כשהאדם יגיע אח"כ לשטח, יידע לאן לשאוף, אילו שינויים ומגמות לערוך לאור החזון. זה מחזיר אותנו לנקודה של החלקיות. החשיבה היצירתית מאפשרת תחושה שאת

משפיעה ומשנה, גם אם באופן חלקי, שלכלים שרכשת יש אפקט מעבר להבנה ולזיהוי של מה לא טוב.

שילוב אנשים עם מוגבלות שכלית בעבודה האקדמית

הרצאתה של ד"ר ענת גרינשטיין - Manchester Metropolitan University

אני רוצה לדבר על העבודה שנעשתה באוניברסיטת מנצ'סטר – החוג שבו עבדתי נסגר - בד"כ לא מדברת על עבודה עם אנשים עם מוגבלות שכלית ללא אותם אנשים עם מוגבלות. יש בזה בעייתיות. רציתי להסביר על המה, על הלמה, למה זה חשוב לנו, וגם על האיך.

(הצגת תמונה על אחד שקפים במצגת...) - זו הקבוצה בטקס סיום הלימודים

מי ומה אנחנו – ועדת היגוי משותפת, מורכבת מאנשים עם מוגבלות שכלית יחד עם אנשי צוות באוניברסיטה, הוקמה יחד עם החוג ללימודי מוגבלות שכלית, היא חלק מהגיית החוג, ליוותה אותו מתחילת הדרך בהרכבים משתנים.

החוג עומד בפני סגירה. החוג לא היה בהפסד כלכלי. להערכתי, אליטיזם אקדמי הוא חלק מסיבות הסגירה.

הועדה המלווה את החוג מייעצת לגבי המבנה, התכנים, היא יכולה להטיל וטו על רעיונות.

חברי הקבוצה, מעבר להיותם חברים בוועדת היגוי, גם עוזרים בהוראה בהערכה, בתחומי מחקר ופרסום ועוד.

הקבוצה נפגשת אחת לשלושה שבועות לאורך שנה"ל.

יש חוקים שנקבעו ע"י חברי הקבוצה – למשל – יו"ר הישיבה צריך להיות אדם עם מוגבלות שכלית.

יוצרים רישום של הפרוטוקול בשפה נגישה, תוך שילוב של תמונות. זה נשלח לחברות ונקרא בפגישה הבאה.

חשוב לי להדגיש את המקום של הקבוצה כקבוצה בעבודה המשותפת הזו. מקום הקבוצה מהותי ומאפשר את סוג העבודה הזו – כי מאפשר תמיכת עמיתים, לא כל אחד יכול לעשות את כל הדברים, העבודה יחד מאפשרת.

למשל, כשמצלמים תמונות – אחד החברים הוא צלם מחונן, ונעזרים בכישוריו. יש הרבה שיתוף של כישורים בין החברים. הקבוצה מאפשרת עבודה משותפת שאולי לא כ"א יכול היה לעשות בעצמו.

הקבוצה מאפשרת מקום של ביטחון ושל קשרים. חלק מהקושי שלנו להסביר את העניינים מול האוניברסיטה – את המשמעות הזו של קבוצה שבנתה ביטחון וקשרים אחד עם השני. זה מאוד משמעותי בעיקר בשל הקשר העבודה עם אנשים עם מוגבלות שכלית. זה קשור למקום של בטחון עצמי. יש אספקט של יחסים בתוך העבודה הזו – היא לא הייתה מתאפשרת בלי זה.

זה מאוד לא מתאים למודל האקדמי – ניהול טוב ויעיל – לסתום חורים, הכול מנוצל עד המקסימום, אין חיכוך, אין זמן מת... – זה לא עובד – צריך את הקבוצה, את היחסים,

אנחנו עובדות קשה ביחד אבל חשוב לנו גם לבלות יחד – לבנות את הקבוצה כמקום חברתי. זה חלק משמעותי בהוויה הקבוצתית.

מבחינת ה'מה' – ההוראה, אנחנו עובדים במודל הוראה ב-co. אנו מכינים יחד, את ההתערבות המובנית של השותפה בתוך ההרצאה. המרצה מציג את האספקט התיאורטי, השותפה – מוסיפה חוויה, הקשר, זה לא מונולוג ארוך שלה, אלא מוסיפה אנקדוטות. מודל ההרצאה ב-co איננו קיים בכל השיעורים, אלא בחלקם.

הם מקבלים תעריף של מרצה אורח. אבל הפגישות של הועדה לא משולמות (משלמים נסיעות וכו') אך לא את זמן הישיבה). רבים מהם מקבלים קצבאות נכות ולכן לא תמיד מתאפשר להם לקבל תשלום, לכן לפעמים אנו משלמים בתלושי קנייה.

להוראה – הם לא נכנסים בכל שיעור, בשיעורים של הוראה משותפת - הם מספרים על החוויות שלהם מהמחקר, הכנה לפרקטיקום של הסטודנטים תמיד נעשית עם אדם עם מוגבלות שכלית. נכתב לצורך כך מסמך הנחיות לסטודנטים.

יש גם שיעור על חינוך והכלה בחינוך.

היה רעיון – גישוש בשטח עם סטודנטים לרפואה – הכנו הצגה של אדם עם מוגבלות שכלית שמגיע לרופא אבל זה נפל.

במחקר – כתבנו על ההוראה המשותפת שלנו <http://dsq-sds.org/article/view/4653/3936>

ערכנו ביחד גיליון מיוחד על מחקר שמשך אנשים עם מוגבלות שכלית. זו הייתה הפעם הראשונה בעולם שעורכים של גיליון של כתב עת אקדמי היו אנשים עם מוגבלות שכלית.

<http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/bld.2012.40.issue-2/issuetoc>

השיתוף היה שונה בין העבודה על הגיליון המיוחד שבו הייתה הקפדה על הנגישות הלשונית, לבין העבודה שלנו על המאמר ל-DSQ. שבו עבדנו במודל אחר של כתיבה.

התחלנו לכתוב את המאמר בשפה די אקדמית, ואז היו לנו פגישות שבהן הקראנו את המאמר, הסברנו את המקומות המורכבים, ותיקנו לפי הערות האנשים. גם כללנו בין קטעי הכתיבה התיאורטית את ההערות, שהן תעתיק מדויק של מה שאנשים אמרו, כשקראנו. כך שהמאמר מבוסס על מה שהן אומרות ועל מה שאנו אומרים ויש קטעים שמיוחסים ספציפית לאדם מסוים (מסומנים בכתב נטוי, כך שהם יכולים בנקל למצוא את הקטע בתוך המאמר)

למה זה חשוב? יש כאן את העיקרון הפוליטי. שום דבר עלינו בלעדיו.

מה זה עושה לסטודנטיות שהולכות אח"כ לעבוד עם אנשים עם מוגבלות שכלית – הן פוגשות את האנשים האלה כשהן בעמדות של כוח – עובדות סוציאליות, מרפאות בעיסוק וכו'... יש מדיניות שמחייבת את האוניברסיטה להביא משתמשי שירות, זה יפה אבל זה שם את האנשים במקום של משתמשי שירות ולא מסתכל עליהם כעל אנשים באופן כללי.

בעבודה שלנו זה בהחלט משהו שנכנס.

בהכנה לפרקטיקום החוויות שלהם עולות חזק.

בהערכה של הסטודנטיות – הן היו צריכות להציג מצגת - אחד הקריטריונים היו – האם הן מציגות זאת בצורה נגישה.

ההזדמנות לראות אנשים עם מוגבלות שכלית בעמדות כוח חשובה לסטודנטיות.

עוד יתרון – שינוי עמדות אנשי הסגל

שינוי הנראות של המרחב האוניברסיטאי – יש אנשים במרחב האוניברסיטאי - יש להם כרטיסי סגל, היה חשוב להסביר לאוניברסיטה את החשיבות בהנפקת הכרטיס.

עבור האנשים עצמם – חוויות של העצמה, להיות חלק מהאקדמיה, שינוי במיומנויות שלהם, יכולת דיבור מול קהל, דיון קריאה, שכר, האספקט החברתי – הוא מאוד משמעותי – זה כאילו לא יפה להגיד שמה שיוצא להם מזה זה שהם פוגשים אנשים ומקשקשים... אך בעיני זה חשוב וראוי ולא סתמי כלל וכלל. התפיסה הניאו ליברלית של העבודה שמכווננת רק לתוצר – זה בעייתי עבור כולנו. – זה משמעותי להזדהות של אנשים עם מוגבלות – חלק היות מחברה בא לידי ביטוי גם בזמן ה'מבזבז' לכאורה - הזמן של ביחד, של קשקוש...

נוכחותם מחייבת אותנו כמרצים להיות יותר נגישים, חשוב לנו לתרגול שלנו כמרצים, וחשוב גם לסטודנטיות. זה שהכתיבה שלנו מחייבת להיות יותר נגישה – זה תורם לכולם.

האם ראוי שהם יתקבלו כסטודנטים באוניברסיטה? כסגל?

יש תכנית באיסלנד שבה אנשים עם מוגבלות שכלית לומדים בחוג לחינוך מיוחד. הם לומדים באופן חלקי במשך שנתיים הם עושים את השנה הראשונה ואז מקבלים דיפלומה של השנה הראשונה - לא של תואר מלא.

יש עבודה של סטודנטים עם ובלי מוגבלות - מצוותים אחד לשני. עושים מחקר נרטיבי משותף. יש עוד תכנית באירלנד שבה יש לימודים חלקיים של אנשים עם מוגבלות שכלית באוניברסיטה. בכל התכניות שאני מכירה - הלימודים הם חלקיים וזה חלק מהשאלה - האם תואר אקדמי זה משהו שאנו צריכים לאפשר לכל אדם? או שלא?

אולי זהו טקס מעבר חברתי - שמן הראוי שלכל אדם תהיה אפשרות להשתתף בו - ואם כן - האם זו קבלה רק של אלה שמוכשרים לכך?

דומה לעריצות של ה-abled body

אלה שאלות מעניינות - היכולת לחשיבה ביקורתית - למשל, האם כל אחד צריך שיהיה לו תואר בפיסיקה?

אך המיומנות של חשיבה ביקורתית על סיטואציות חברתיות, כמעצבות חברה - זו מיומנות שהייתי רוצה להנגיש אותה וללמד אותה. אולי לא דווקא בכותלי האוניברסיטה האם צריך לשמור על סטנדרטים אקדמיים גבוהים. יש בעיה שלא תמיד את כל התיאוריות המורכבות אפשר להנגיש.

הנגשה אינטלקטואלית - האם ראוי שדיסיפלינות יילמדו בהנגשה אינטלקטואלית או שזה מקום לאנשים עם מוגבלות ליצור את התיאוריה. האם כל דבר אפשר להנגיש או שיש רעיונות מורכבים שלא יכולים להיות מוסברים? ואם כן, האם ראוי שנוותר עליהם?

הקבוצה שעבדנו אתה אמרו - אנחנו לא רוצים להעלים את המילים האלה (המורכבות..) ולהחליף אותן במילים פשוטות כי אז אף פעם לא נלמד. זה בסדר להשתמש במילים האלה, אם מסבירים את הפירוש שלהן. כשמסבירים ומנהלים דיון על התכנים הקשים.

עצמאות, הרוח של הקבוצה, הביחד, היכולת שלנו להבין יחד בתלות הדדית - אלה הם הדברים המהותיים. והחשובים.

[קישור למצגת של ההרצאה](#)

דיון

שאלה : האם את יכולה לנסות לקשר את הרעיון ולערער עליו מתוך עמדה של שיח – המלצת קריאה –relational autonomy אוטונומיה יכולה להתפתח רק בתוך קבוצה תלות.

בישראל השיח הזה פחות מתקיים. אחד הקשיים טמון בכך שהשיח הזה לא מגיע לאנשי המקצוע. לאנשי המקצוע קשה להם להפנים את השיח הביקורתי. אנשים רבים, שאינם מצויים בלימודי מוגבלות – חושבים ש-disability studies הינו תחום רפואי. עלינו לחשוף את התחום של דיסי (DS) לאנשים במגוון קורסים וחוגים, מבלי שהם מכוונים עצמם לכך.

בלימודי חינוך סטודנטיות שלמדו חינוך מיוחד, בוחרות בתחום המוגבלות ורואות את עתידן בהוראה של ילדים עם מוגבלויות. בתחילת דרכן, הן מחפשות מעין 'ספר בישול', מחפשות הוראות הפעלה לכל מוגבלות ומוגבלות, אולם בהמשך, הן מבינות יותר את השפה וזו מצויה בהלימה למטרת לימודיהן מלכתחילה – המוטיבציה לעשיית מעין תיקון חברתי. יחד עם זאת, הקושי טמון בפער שבין השדה לתיאוריה – אותן סטודנטיות לומדות את הטרמינולוגיה של הדיסי, אך מתנסות בגני ילדים המנוהלים על פי הגישה הרפואית.

חשוב לדון בפער הזה ולנסות לצמצמו לא רק ברמת האקדמיה אלא גם בעשייה בשדה – דרך השתלמויות של הצוותים הפרא-רפואיים וכד'. יחד עם זאת, דומה כי יש תהליך של שינוי, דווקא ממקום החשיבה הביקורתית, כך, יש לא מעט מרפאות בעיסוק בתפקידי מפתח שעסוקות בשאלות האלה.

גם ברפואה קיים הדיסוננס הזה -האגינדה הגלויה – החולה במרכז, האגינדה הסמויה – הרופא במרכז.

עולות דילמות שונות סביב הנושא. כך למשל, האם להעלות בפני הוועדה את סוגיית סטודנטים עם מוגבלות, אשר יתכן כי ייקח להם יותר זמן לסיים את התואר? כיצד לעודד יותר ויותר את בואם של סטודנטים עם מוגבלות לכותלי המכללות, האוניברסיטאות? נוכחותם של סטודנטים עם מוגבלויות מכריחה את המכללה להיות מונגשת.

עלינו לבחון כיצד ללמד את הגישה הביקורתית, הן בחוגים התיאורטיים והן במקצועות היישומיים, כולל חינוך. היבט זה הוא מורכב וחשוב ביותר בעיקר כשדנים בנקודות הממשק – למשל, א/נשי מקצוע טיפוליים, אשר אמורים להנגיש את הסביבה לא/נשים עם מוגבלויות, אך באותה עת – הם אינם מבינים את הגישה הביקורתית.